

Aan:
de voorzitter en leden van
Provinciale Staten van Drenthe

Assen, 1 september 2016
Ons kenmerk 35/3.1/2016003814
Behandeld door mevrouw W. Schutte (0592) 36 56 10
Onderwerp: Werelderfgoednominatie Koloniën van Weldadigheid

Geachte voorzitter/leden,

De Werelderfgoedstatus van de Koloniën van Weldadigheid is weer een stap dichterbij. Met deze brief informeren wij u over de stand van zaken. Wij nodigen u tevens uit voor een toelichting hierover op woensdag 21 september 2016.

Bestuurlijke consultatieronde

De afgelopen periode is gewerkt aan het Nominatiedossier en het Managementplan inclusief de toekomstige organisatievorm. Beide zijn in ontwerp klaar en worden aan alle deelnemende overheden voorgelegd voor instemming, zo ook aan ons college.

In onze vergadering van 29 augustus 2016 hebben wij besloten de Koloniën van Weldadigheid als UNESCO-werelderfgoed te nomineren op basis van het nu voorliggende ontwerp-Nominatiedossier. De partij die hierover vervolgens besluit is eerst de Nederlandse Ministerraad (december 2016), in afstemming met het Vlaamse Gewest, en daarna het Werelderfgoedcomité (zomer 2018).

Alle provinciale kaders voor dit besluit zijn al door uw Staten vastgesteld. In zowel de Begroting 2016, de Provinciale Omgevingsvisie 2014 als de Cultuurnota (2013-2016) is de ambitie van de nominatie als UNESCO-werelderfgoed van de Koloniën van Weldadigheid opgenomen. Doordat de Werelderfgoednominatie met bestaande regelgeving werkt, is er nergens spanning met bestaand provinciaal beleid. Daarom bieden wij u deze informatie ter kennisgeving aan en niet, zoals enkele maanden geleden in Statenstuk 2016-745 betreffende de Cultuurnota 2017-2020 werd aangekondigd, als beslispunt. Bij de besluitvorming over de Cultuurnota (Statenstuk 2016-745, adviespunt 4 in de beleidsbrief) vragen wij uw instemming over de financiën.

Drenthe als coördinator

Drenthe wordt namens de partijen in Nederland 'siteholder' (coördinatiepunt) voor het toekomstig transnationaal werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid. Dat wordt de provincie Antwerpen/Kempens Landschap in België. Het siteholderschap is een nieuwe rol, die de provincie krijgt náást de bestaande rollen, zoals bijvoorbeeld die van uitvoerder van de Provinciale Omgevingsvisie. Dit zal in intensieve samenwerking met de Belgische siteholder gaan plaatsvinden. Het gedeelde siteholderschap en het bijbehorende organisatiemodel met een transnationale stuurgroep zijn vastgelegd in het Managementplan.

Argumenten voor dit besluit

De belangrijkste argumenten voor het door ons genomen besluit zijn:

- met plaatsing op de Werelderfgoedlijst zullen de Koloniën van Weldadigheid worden toegevoegd aan een selectie van gebieden die uniek zijn op de wereld;
- de Werelderfgoedstatus biedt wereldwijde erkenning en waardering voor de manier waarop bewoners en gebruikers tot op de dag van vandaag met de gebieden zijn omgegaan en is een uitstekende manier om de resultaten daarvan te borgen en door te zetten;
- nominatie als Werelderfgoed levert een positieve impuls en langetermijnaandacht op voor de Koloniën van Weldadigheid, in het algemeen belang;
- de provincie Drenthe heeft al geruime tijd de ambitie om de Koloniën van Weldadigheid te nomineren als Werelderfgoed; dit is het moment waarop die ambitie waargemaakt kan worden;
- de landschappen en het erfgoed van de Koloniën van Weldadigheid blijven uitstekend bewaard voor toekomstige generaties en het bijbehorende verhaal biedt lessen voor de toekomst;
- het past uitstekend bij de provinciale bevoegdheden om de rol van siteholder te gaan vervullen;
- de provincie Drenthe is een logische partij voor het siteholderschap van de Koloniën van Weldadigheid in Nederland;
- de Stuurgroep Koloniën van Weldadigheid op weg naar Werelderfgoed heeft ingestemd met de organisatiestructuur op hoofdlijnen voor na 2018 en met het siteholderschap door Drenthe;
- de inhoud van het voorgestelde besluit past binnen al door uw Staten vastgesteld beleid.

Wat betekent het om Werelderfgoed te worden?

Werelderfgoed is als een soort 'Michelinster' voor een gebied. Als een gebied Werelderfgoed wordt, is de grote verandering ten opzichte van daarvoor, dat de internationaal bijzondere waarden van het gebied ('OUV' ofwel 'uitzonderlijke en universele waarden' genoemd in het Nominatiedossier) nu officieel de inspirator en leidraad zijn van de ontwikkeling én dat het gebied deel uitmaakt van een internationaal netwerk. Het gebied gaat niet 'op slot', het blijft een levend landschap. De consequenties van het Werelderfgoed voor burgers, bedrijven, organisaties en overheden in de gebieden zijn als volgt.

Regels

Het huidige juridische kader blijft gelijk; er verandert niets qua regels of ontwikkelingsmogelijkheden voor burgers, organisaties en bedrijven ten opzichte van de huidige situatie. De essentie van de unieke waarden van het gebied is al langer onderkend en is nu al onderdeel van het bestaande toetsingskader in geval van ontwikkelingen. De Koloniën van Weldadigheid blijven een levend landschap.

Kansen

- De bestaande aandacht voor de Koloniën van Weldadigheid wordt op de lange termijn gecontinueerd, met als uitgangspunt de unieke waarde (OUV). De verwachting is dat dit leidt tot het doorzetten van de al bestaande positieve sociaal-economische, culturele en toeristische spin-off voor de gebieden, met kwaliteit. Het landschap van de Koloniën van Weldadigheid kan worden doorgegeven aan toekomstige generaties.
- De Werelderfgoedstatus kan worden gebruikt als marketinginstrument in internationaal verband en is een uniek middel om het gebied en producten daaruit te promoten.
- De Werelderfgoedstatus helpt in projectontwikkeling. UNESCO koppelt geen geldsom aan de Werelderfgoedstatus, maar in andere gebieden is gebleken dat een Werelderfgoederkenning eraan kan bijdragen dat lokale en regionale projecten eerder in aanmerking komen voor (EU-)subsidies.
- Het sociale experiment van de Koloniën van Weldadigheid biedt waardevolle lessen voor het heden en stof voor maatschappelijk debat. Dit is een potentie, die de Koloniën van Weldadigheid kunnen aanboren door maatschappelijke partners uit te nodigen om hiermee aan de slag te gaan.

Verplichtingen

De Werelderfgoedstatus verplicht de partners tot uitvoering van het Managementplan indachtig het Werelderfgoedverdrag. Nederland en België zullen elke zes jaar aan het Werelderfgoedcomité van UNESCO doorgeven wat er is gebeurd om het Managementplan indachtig het Werelderfgoedverdrag uit te voeren.

Vervolgproces

De Nederlandse Ministerraad zal in december van dit jaar een besluit nemen tot daadwerkelijke nominatie bij UNESCO in Parijs in januari 2017. De Ministerraad zal de provinciale en lokale besluiten meenemen in zijn overweging. De Stuurgroep Koloniën van Weldadigheid op weg naar UNESCO-werelderfgoed 2018 overweegt het dossier persoonlijk te gaan overhandigen aan UNESCO. Na indiening wordt het dossier verspreid onder alle betrokkenen en stakeholders. In 2017 zullen twee adviesorganen van UNESCO (ICOMOS en IUCN) adviseren over de nominatie. Naar verwachting volgt in de zomer van 2018 dan een besluit van het Werelderfgoedcomité.

Uitnodiging voor statenontmoeting en verdere informatie

Op 21 september 2016 is voor u een Statenontmoeting gepland over de Werelderfgoednominatie van de Koloniën van Weldadigheid (van 13.30 tot 15.00 uur in het provinciehuis, in projectruimte A.0.06). U bent hier van harte welkom met vragen en suggesties. U ontvangt hierover nog nadere informatie.

In de bijlage Achtergronddocument besluitvorming treft u alle voor regionale en lokale besluitvorming relevante achtergrondinformatie aan.
Het ontwerp van het Nominatiedossier en Managementplan ligt voor u op de gebruikelijke wijze ter inzage.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage: Achtergronddocument besluitvorming
wa/coll

Achtergronddocument besluitvorming UNESCO

Werelderfgoednominatie Koloniën van Weldadigheid

Programmabureau Werelderfgoednominatie Koloniën van Weldadigheid, 4 juli 2016

Inleiding

Toen in het voorjaar van 2010 in Drenthe de brief van de minister van Cultuur binnenkwam met de vraag of er ambitie was om de Koloniën van Weldadigheid te nomineren voor een eerste inventarisatie van mogelijke Nederlandse werelderfgoederen, was het antwoord volmondig: ja! Sinds dat ja, is elke tussenstap op de lange weg succesvol geweest. In samenspraak met het Rijk in Nederland en België (Vlaanderen) hebben gemeentelijke en provinciale overheden in beide landen zélf het dossier gemaakt, in afstemming met stakeholders. Sinds in 2014 de Van Nellefabriek in Rotterdam het tiende Nederlandse Werelderfgoed werd, zijn de Koloniën van Weldadigheid het eerstvolgende Nederlandse erfgoed dat de sprong naar besluitvorming door het Werelderfgoedcomité van UNESCO maakt. Wereldwijde erkenning en de prestigieuze status liggen nu echt in het verschiet.

België kent 11 werelderfgoederen, en verwacht in de zomer van 2016 het besluit over de woning Guiette in Antwerpen, als onderdeel van het architecturale oeuvre van Le Corbusier, net als de Koloniën van Weldadigheid een transnationale werelderfgoednominatie.

De Nederlandse Ministerraad zal eind dit jaar een besluit nemen tot daadwerkelijke nominatie van de Koloniën van Weldadigheid bij UNESCO in Parijs (waarbij Nederland nomineert mede namens België). Daaraan voorafgaand vindt in de zomer en nazomer van 2016 een regionale bestuurlijke consultatieronde plaats. Aan de besturen van alle betrokken overheden in Nederland en België wordt het besluit tot nominatie van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed voorgelegd. De Ministerraad zal deze besluiten meenemen in haar overweging.

In dit document treft u de voor regionale en lokale besluitvorming relevante achtergrondinformatie aan.

Voorgesteld besluit

Nominatie van de Koloniën van Weldadigheid als UNESCO-werelderfgoed op basis van het voorliggende nominatiedossier en het hiervoor beschikbaar stellen van de benodigde middelen.

Wat vooraf ging

Veertien betrokken partijen uit Nederland en België, waaronder de provincie Drenthe, hebben in 2012 de bestuurlijke ambities en de gezamenlijke uitgangspunten voor de werelderfgoednominatie van de Koloniën van Weldadigheid vastgelegd. Op 5 juli 2012 is daartoe een Charter ondertekend in Merksplas en een Nederlands-Vlaamse Stuurgroep van start gegaan met de benodigde werkzaamheden. In een later stadium heeft de provincie Overijssel zich hier bij aangesloten. Uitgangspunt was vanaf het begin indiening door Nederland, mede namens België.

In de jaren daarna is een Nederlands-Vlaamse programma-organisatie opgebouwd en hebben een aantal intensieve processen plaatsgehad. Er is een proces doorlopen om met vele internationale, nationale, regionale en lokale experts om een dossier te maken. Met inwoners en klankbordgroepen is een proces doorgemaakt om lokaal draagvlak te onderzoeken en versterken. Met de Nederlands-

Vlaamse Stuurgroep is een proces doorlopen om samen keuzes te maken. Daarnaast is met vele netwerken gecommuniceerd, om de Koloniën van Weldadigheid maximale naamsbekendheid te geven en om expertise te delen.

In mei 2015 besloot de Nederlandse minister van OCenW dat de transnationale serie van de Koloniën van Weldadigheid (van 8 kandidaten) het eerstvolgende kandidaat-werelderfgoed is dat Nederland bij UNESCO gaat indienen, in 2017, mede namens België. Dit op grond van een positief besluit van de Vlaamse overheid en het advies van de internationale Expertgroep Volgordebepaling Werelderfgoednominaties, dat positief was over de potentiële wereldwijd uitzonderlijke en universele waarde (OUV) en het lokale en regionale draagvlak.

Het Nominatiedossier en Managementplan zijn interactief tot stand gekomen, met inbreng van zeer diverse binnen- en buitenlandse expertise van vele personen en organisaties, evenals de samenwerkende partijen zelf.

Proces tot 2018

Op basis van het Nominatiedossier, een internationale 'Peer Review' en de regionale besluitvorming, zal de Nederlandse Ministerraad in het najaar van 2016 na bestuurlijke afstemming met het Vlaamse Gewest een besluit nemen tot voordracht. Het Nominatiedossier zal dan in januari 2017 worden ingediend bij UNESCO in Parijs en in zijn geheel worden toegezonden aan alle betrokkenen. De Stuurgroep van de Koloniën van Weldadigheid zal nog een voorstel worden voorgelegd om van die handeling ook een bijzonder moment te maken. De definitief door de Ministerraad vastgesteld en ingediende versie van het complete dossier zal in het volgend voorjaar worden aangeboden aan alle verantwoordelijke en betrokken partijen (waaronder ook de gemeenteraden).

Na indiening bij UNESCO kijken twee adviescommissies van UNESCO er naar. Als alles in orde is, gaat het dossier naar het Werelderfgoedcomité ter besluitvorming. Dit besluit is voorzien in de zomer van 2018.

De 'Peer Review' (2016) en de reacties van UNESCO en haar adviescommissies kunnen nog leiden tot wijzigingen in het nominatiedossier.

Om welke gebieden gaat het?

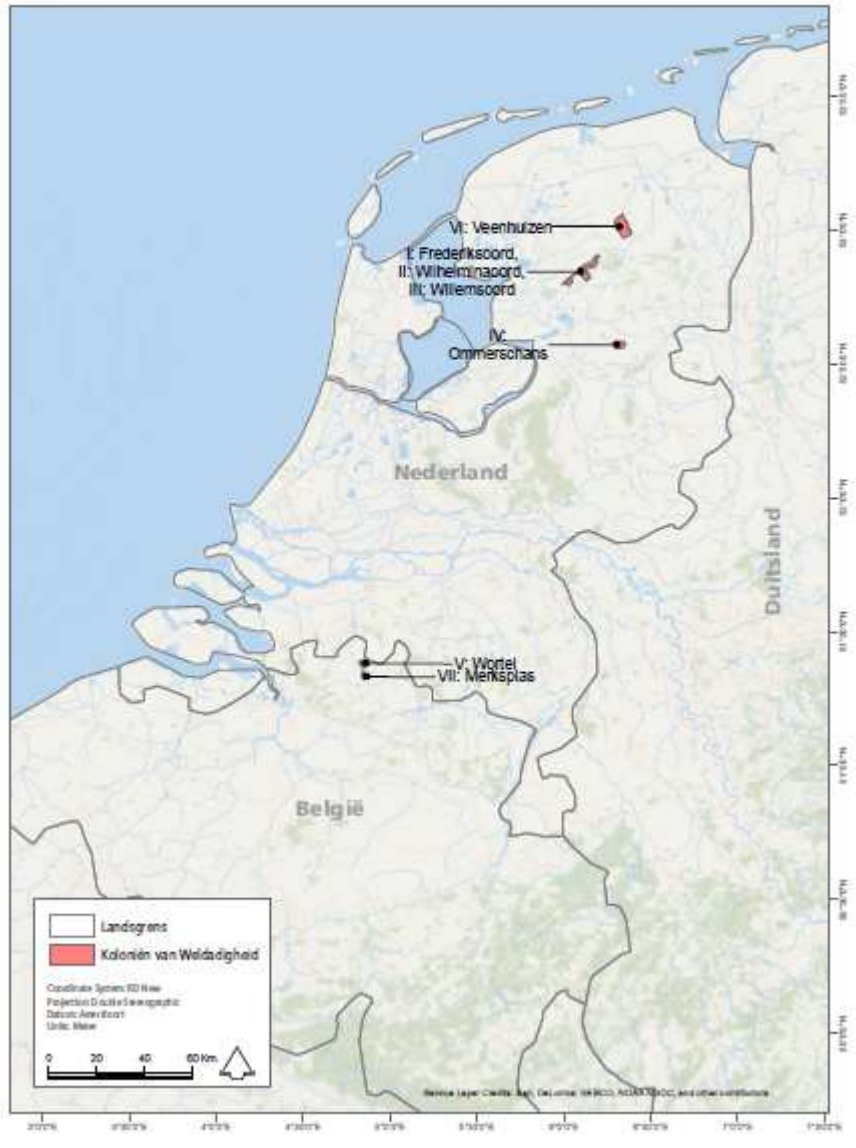
Het voornemen is, de zeven Koloniën van Weldadigheid te nomineren die de Maatschappij van Weldadigheid stichtte tussen 1818 en 1825: Frederiksoord, Wilhelminaoord, Willemsoord, Ommerschans, Veenhuizen, Wortel en Merksplas. Deze zijn gelegen in 8 gemeenten, in 4 provincies en in 2 landen. De kleinste kolonie telt circa 130 ha en de grootste 1.700 ha. In totaal gaat het om een gebied van ruim 8.000 hectare.

<i>Naam</i>	<i>Land</i>	<i>Provincie</i>	<i>Gemeente</i>
Kolonie I: Frederiksoord (1818-1820)	Nederland	Drenthe	Westerveld

Kolonie II: Wilhelminaoord, Boschoord, Oostvierdeparten (1821- 1823)	Nederland	Drenthe en Fryslân	Westerveld Weststellingwerf
Kolonie III: Willemsoord (1820- 1822)	Nederland	Overijssel	Steenwijkerland
Kolonie IV: Ommerschans (1819)	Nederland	Overijssel	Ommen Hardenberg
Kolonie V: Wortel (1822)	België	Antwerpen	Hoogstraten
Kolonie VI: Veenhuizen (1823)	Nederland	Drenthe	Noordenveld
Kolonie VII: Merksplas (1825)	België	Antwerpen	Merksplas

M1.2 Ligging Koloniën van Weldadigheid in Nederland en België

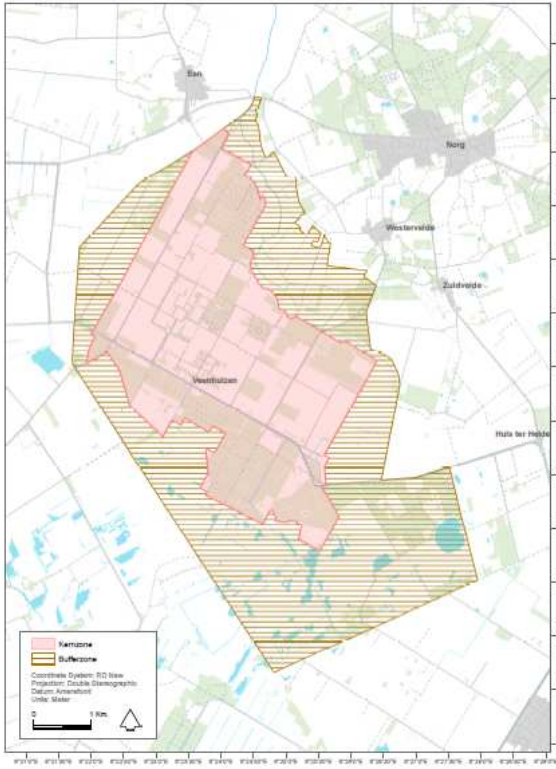
1:1.600.000

De Koloniën van Weldadigheid

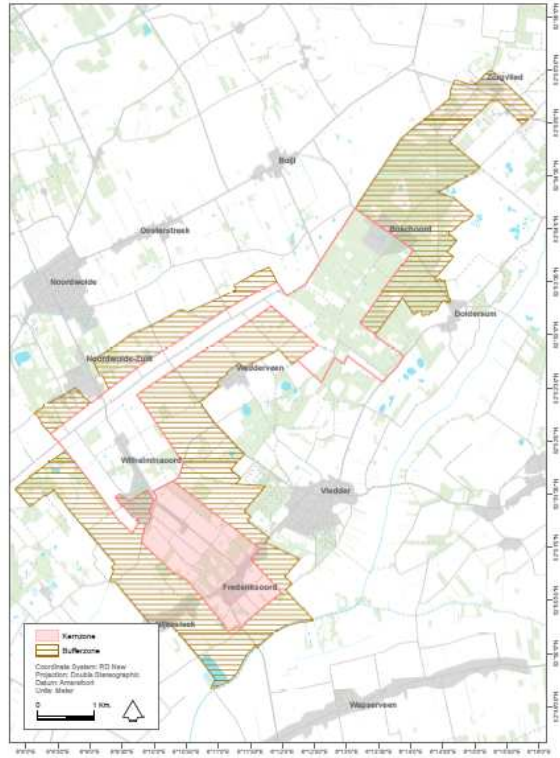
M1.8 Identification

Kolonie VI: Veenhuizen
1:50.000

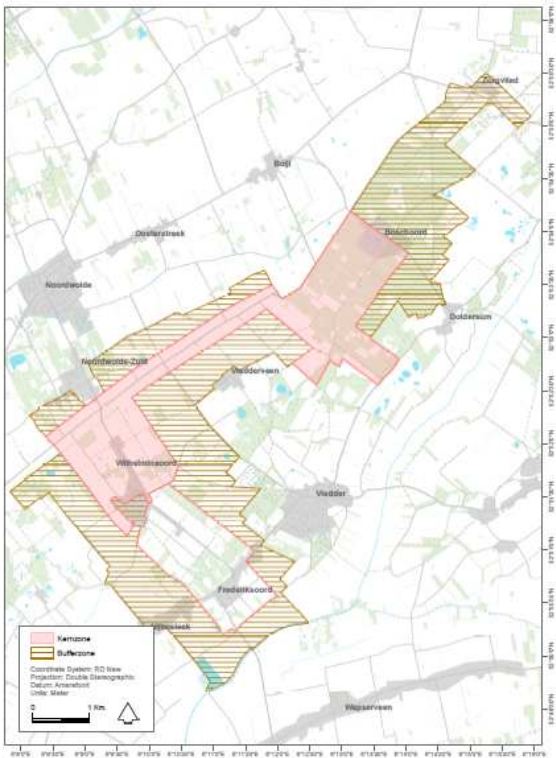
M1.3 Identification

Kolonie I: Frederiksoord
1:50.000

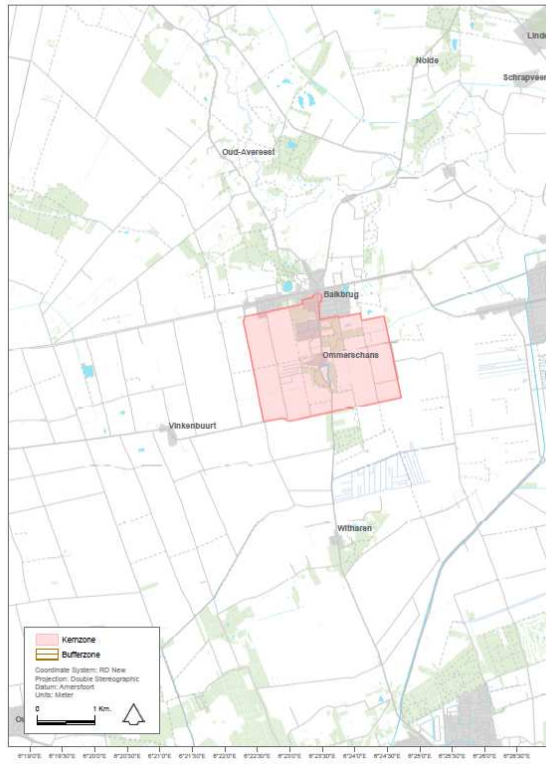
M1.4 Identification

Kolonie II: Wilhelminaoord
1:50.000

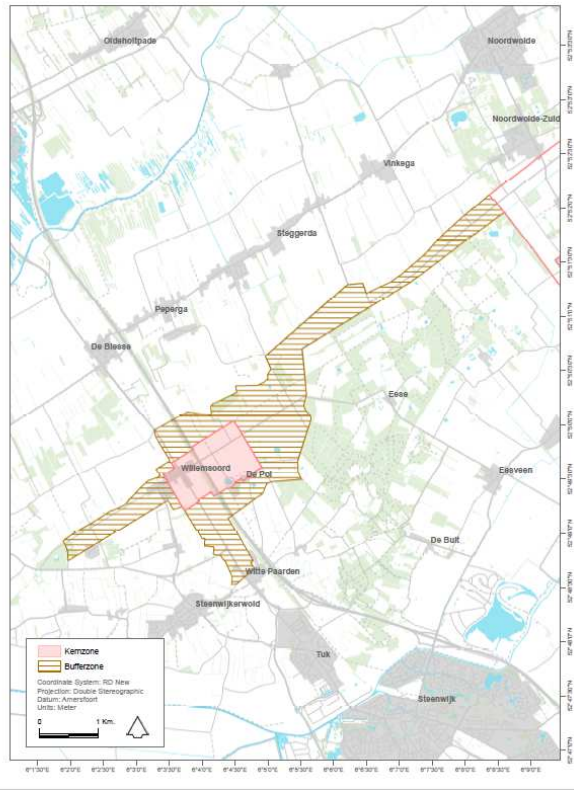
M1.6 Identification

Kolonie IV: Ommerschans
1:50.000

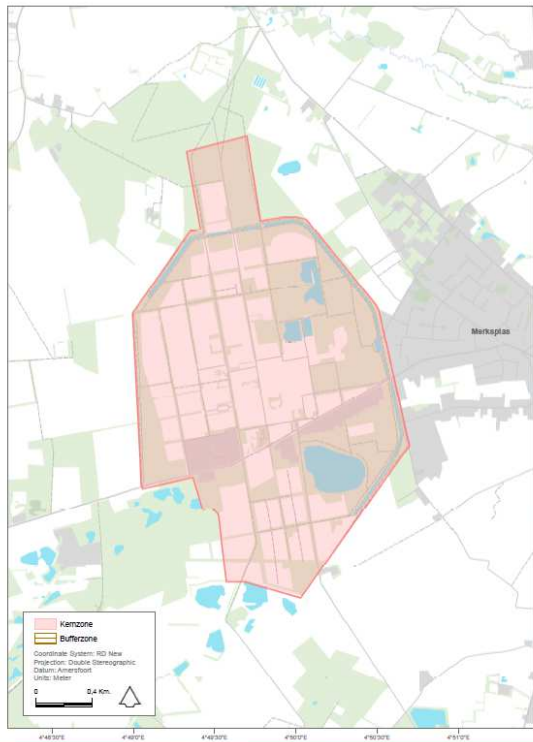
M1.5 Identification

Kolonie III: Willemsoord
1:50.000

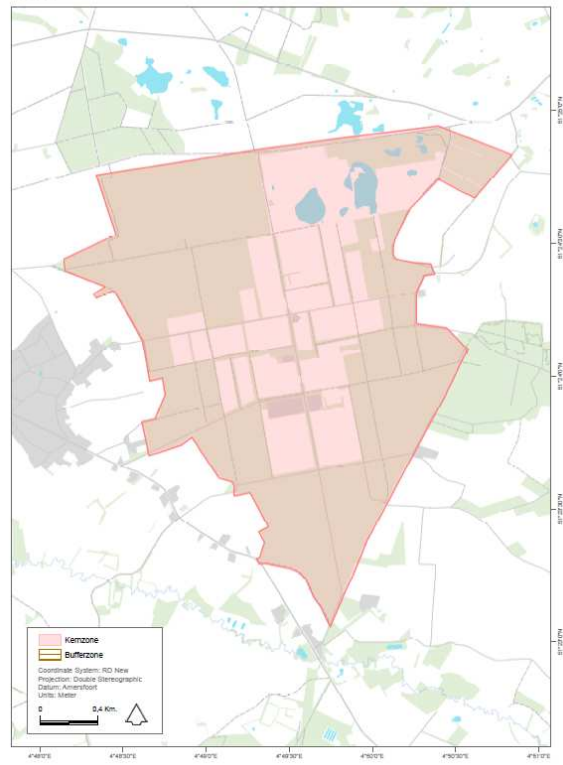
M1.9 Identification

Kolonie VII: Merksplas
1:20.000

M1.7 Identification

Kolonie V: Wortel
1:20.000

Wat is werelderfgoed?

UNESCO Werelderfgoed is cultureel en natuurlijk erfgoed dat onvervangbaar is, uniek en zo belangrijk voor de wereldgemeenschap dat we het veilig aan de toekomstige generaties willen doorgeven. Alleen erfgoed dat is ingeschreven op de Werelderfgoedlijst van UNESCO mag deze buitengewoon respectabele titel dragen. Bekende werelderfgoederen zijn de piramides van Gizeh in Egypte, de Chinese Muur, het Great Barrier Reef in Australië, of het culturele landschap van de Champagne. Werelderfgoederen in Nederland en België zijn onder meer de Grachtengordel in Amsterdam, het Molencomplex Kinderdijk-Elshout, De Vlaamse Begijnhoven en de Grote Markt te Brussel.

Een vermelding op de werelderfgoedlijst is behalve een internationaal teken van waardering voor een monument of gebied ook goed voor het toerisme en de economie van een gebied. De lat voor toetreding ligt hoog, en de status schept ook verplichtingen. Elke zes jaar moet een land (op grond van de inbreng van de siteholder) aan het Werelderfgoedcomité van UNESCO rapporteren.

UNESCO is de United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, de organisatie die de Verenigde Naties in 1945 hebben ingericht om bij te dragen aan de wereldvrede, armoedebestrijding en interculturele dialoog. 191 landen wereldwijd hebben sinds 1972 de Werelderfgoed Conventie geratificeerd. Over wijzigingen en toevoegingen aan de werelderfgoedlijst wordt jaarlijks besloten door het Werelderfgoedcomité, een commissie die bestaat uit vertegenwoordigers van 21 landen (in wisselende samenstelling).

Waarom de Koloniën van Weldadigheid nomineren?

1. *Met plaatsing op de werelderfgoedlijst zullen de Koloniën van Weldadigheid worden toegevoegd aan een selectie van gebieden die uniek zijn op de wereld.*
In andere gebieden in de wereld blijkt dat plaatsing op de lijst gevoelens van trots en verbondenheid met het gebied versterkt. De Koloniën van Weldadigheid krijgen nu als eerste van alle gebieden op de 'Voorlopige Lijst' (groslijst) van Nederland de kans.

2. *De werelderfgoedstatus biedt wereldwijde erkenning en waardering voor de manier waarop bewoners en gebruikers tot op de dag van vandaag met de gebieden zijn omgegaan en is een uitstekende manier om de resultaten daarvan te borgen en door te zetten.*
Nominatie is het sluitstuk van alle stappen die de afgelopen twintig jaar zijn gezet in restauratie, instandhouding en ontwikkeling van de Koloniën van Weldadigheid. Het gaat dan om ontwikkelingen die voor een groot deel voortkomen uit lokaal initiatief of in samenspraak met de lokale gemeenschap tot stand zijn gekomen. Wanneer de leefbaarheid in het geding kwam (en dat is met name zo geweest in Veenhuizen, Wortel en Merksplas vanwege leegstand), is vanaf het laatste decennium van de vorige eeuw consequent het bijzondere erfgoed van de Koloniën van Weldadigheid op visionaire wijze ingezet als sleutel van de oplossing. Restauratie, herstel en herbesteding van monumentale panden en het landschap waren de motor voor de komst van kleinschalige bedrijvigheid. Een nieuwe economie ontstond, die past bij de kernwaarden van de Koloniën, naast de belangrijke bestaande functies, landbouw en justitie. Met respect voor de lokale gewoonten en omgangsvormen is vanuit het beheer van de gebieden, gericht kleinschalige bedrijvigheid aangetrokken. Dit heeft geleid tot zorgvoorzieningen, hoogwaardige horeca en overnachtingsmogelijkheden, dagrecreatie en tot de productie van streekproducten (bier, groente, design). Steeds gekoppeld aan landschap en erfgoed.

3. *Nominatie als werelderfgoed levert een positieve impuls en langetermijn-aandacht op voor de Koloniën van Weldadigheid, in het algemeen belang.*
Dit biedt ruimte voor samenwerking en ontwikkeling van toerisme, recreatie, cultuur, restauratie en herbestemming van monumenten, samenwerking met nationale parken, landbouwinnovatie passend bij deze landbouwkoloniën, en het behoud van werkgelegenheid bij grote werkgevers zoals justitie.
4. *De provincie Drenthe heeft al geruime tijd de ambitie om de Koloniën van Weldadigheid te nomineren als werelderfgoed; dit is het moment waarop die ambitie waargemaakt kan worden.*
In het Collegeprogramma, de begroting 2016, de Provinciale Omgevingsvisie 2014 en in de Cultuurnota (2013-2016 en 2017-2020) is deze ambitie opgenomen. Doordat met de bestaande regelgeving wordt gewerkt, is er geen spanning met bestaand provinciaal beleid.
5. *De landschappen en het erfgoed van de Koloniën van Weldadigheid blijven uitstekend bewaard voor toekomstige generaties en het bijbehorende verhaal biedt lessen voor de toekomst.*
Het sociale experiment met kansarmen dat leidde tot het bijzondere Kolonie-landschap en duizenden mooie en minder mooie persoonlijke geschiedenissen, is een waardevolle bron van reflectie voor het heden.

Implicaties Werelderfgoedstatus

Werelderfgoed is als een soort 'Michelinster' voor een gebied. Als een gebied werelderfgoed wordt is de grote verandering ten opzichte van daarvoor, dat de internationaal bijzondere waarden van het gebied (OUV genoemd in het Nominatiedossier) nu officieel de inspirator en leidraad zijn van de ontwikkeling, én dat het gebied onderdeel uitmaakt van een internationaal netwerk. De consequenties van het werelderfgoed voor burgers, bedrijven, organisaties en overheden in de gebieden zijn als volgt:

Regels

- Het huidige juridische kader blijft gelijk; er verandert niets qua regels of ontwikkelingsmogelijkheden voor burgers, organisaties en bedrijven ten opzichte van de huidige situatie. De essentie van de unieke waarden van het gebied zijn al langer onderkend en nu al onderdeel van het bestaande toetsingskader in geval van ontwikkelingen. De Koloniën van Weldadigheid blijven een levend landschap.
Wanneer in de toekomst wetgeving verandert (zoals bijvoorbeeld gebeurt wanneer de Omgevingswet ingaat), blijft de huidige intentie om de bijzondere waarden (OUV) te beschermen overeind. De organisatie van het aanstaande Werelderfgoed is een goed vehikel voor stakeholders om hier nadrukkelijk bij te betrokken te zijn.

Kansen

- De bestaande aandacht voor de Koloniën van Weldadigheid wordt op de *lange termijn* gecontinueerd, met als uitgangspunt de unieke waarde (OUV). De verwachting is dat dit leidt tot doorzetten van de al bestaande positieve sociaal-economische, culturele en toeristische spin off voor de gebieden, met kwaliteit. Het landschap van de Koloniën van Weldadigheid kan worden doorgegeven aan toekomstige generaties.
- De Werelderfgoedstatus kan worden gebruikt als marketinginstrument in internationaal verband en is een uniek middel om het gebied en producten daaruit te promoten.
- De Werelderfgoedstatus helpt in projectontwikkeling. UNESCO koppelt geen geldsom aan de Werelderfgoedstatus, maar in andere gebieden is gebleken dat een werelderfgoederkenning kan bijdragen dat lokale en regionale projecten eerder in aanmerking komen voor (EU-) subsidies.

- Het sociale experiment van de Koloniën van Weldadigheid biedt waardevolle lessen voor het heden, en stof voor maatschappelijk debat. Dit is een potentie, die de Koloniën van Weldadigheid kunnen aanboren door maatschappelijke partners uit te nodigen om hier mee aan de slag te gaan.

Verplichtingen

- De Werelderfgoedstatus verplicht de partners tot uitvoering van het Managementplan indachtig het werelderfgoedverdrag. Nederland en België zullen elke zes jaar aan het Werelderfgoedcomité van UNESCO doorgeven wat er is gebeurd om het Managementplan indachtig het Werelderfgoedverdrag uit te voeren.

Afstemming met stakeholders

In elke Kolonie is vanaf 2012 intensief contact met de stakeholders geweest over de nominatie, via de bestaande klankbordgroepen, bewonersavonden en ander overleg. In de Ommerschans zijn hieruit afspraken voortgekomen die zijn vastgelegd in een convenant tussen de beide gemeenten en agrariërs.

Inmiddels zijn in de Kolonie-gebieden vele initiatieven ontstaan, zowel lokaal als Kolonie-overstijgend, die de aantrekkingskracht van de nominatie als werelderfgoed benutten; van internationale vrijwilligers initiatieven om het kolonie archief digitaal te ontsluiten, paupermaaltijden, tot 'Lokaal verhaal', een nationaal theaterspektakel (Pauperparadijs), marketing van (streek-)producten, of de gezamenlijke conceptontwikkeling van 4 musea/bezoekerscentra in de Nederlandse en Vlaamse Koloniën. Dit afstemmen en samenwerken zal na verkrijging van de Werelderfgoedstatus een structurele vorm krijgen, en er zal nieuwe samenwerking op gang komen.

De ambitie is nadrukkelijk, om vanaf 2017 de samenwerking met de vele stakeholders verder uit te bouwen. Dit om zoveel mogelijk mensen, organisaties en bedrijven de kans te bieden om te inspireren en te laten profiteren van de (aankomende) status.

Het nominatiedossier

Het concept nominatiedossier dat België en Nederland gezamenlijk hebben opgesteld is de basis voor de nominatie als Cultureel Landschap. Het dossier is primair bedoeld voor gebruik door het Werelderfgoedcomité van UNESCO en is volgens de richtlijnen en eisen van UNESCO opgesteld.

Een Werelderfgoed-nominatiedossier bestaat uit een vast voorgeschreven format met een bijbehorend managementplan.

Het Nominatiedossier toont de grenzen van het toekomstig Werelderfgoed en bewijst de veronderstelde wereldwijde uniciteit, onderbouwd vanuit de wordingsgeschiedenis. Het Managementplan richt zich op het in stand houden van de uitzonderlijke en universele waarde (OUV) van het bij UNESCO genomineerde werelderfgoed in de komende tien jaar. Het gaat daarbij om:

- Het beschermen, behouden, duurzaam onderhouden en beheren van het werelderfgoed;
- Het op adequate wijze inpassen van nieuwe ontwikkelingen en
- Het uitdragen van het werelderfgoed naar de samenleving.

De kern van het nominatiedossier bestaat uit hoofdstukken 1, 2 en 3 en het Managementplan. Dit Managementplan komt in verkorte vorm terug in de hoofdstukken 4, 5 en 6 van het

Nominatiedossier. Hoofdstuk 7 en 8 betreffen documentatie en contactgegevens, Hoofdstuk 9 alleen de handtekening van de verantwoordelijke ministers.

De uniciteit van de Koloniën

De 'Uitzonderlijke en Universele Waarde', in termen van UNESCO de OUV (Outstanding, Universal Value', blijkt uit:

- de basistypologie van het landschap van de vrije en onvrije Koloniën van Weldadigheid;
- de structuur van wegen, beplanting en waterstructuren, het maatsysteem dat werd toegepast en het patroon van de bebouwing;
- de bebouwing en beplanting die representatief is voor het experiment van armoedebestrijding en disciplineren.

Dat wordt als volgt onderbouwd en als OUV aan UNESCO voorgesteld, en is de feitelijke kern van de nominatie:

Het culturele landschap van de Koloniën van Weldadigheid is een samenhangende serie van zeven landbouwkoloniën in Nederland en België (1818-1825). Samen zijn ze de getuigen van een grootschalig, utopisch en door de Verlichting geïnspireerd experiment. Doel was het uitroeien van de armoede bij alle groepen van behoeftigen. Met een vast geloof in de maakbaarheid van mens en landschap zette de Maatschappij van Weldadigheid, door de inzet van tienduizenden kolonisten uit de steden, een woest heideland om in een landbouwlandschap.

Vooruitstrevende denkers uit de Europese elite en een omvangrijke achterban van burgers stonden mee aan de wieg van de Maatschappij van Weldadigheid. Omdat de Koloniën door hun methode van armoedebestrijding, de landbouwmethodeken en ook organisatorisch en qua schaalgrootte innoverend waren, kregen ze veel internationale belangstelling en navolging. Omdat het businessmodel en de aanpak met diverse doelgroepen tegelijk niet werkten, ontwikkelde het systeem zich anders dan oorspronkelijk bedoeld; zo werd het regime in een deel van de Koloniën geleidelijk aan justitieel.

De Koloniën vormen een fase op de weg naar de verzorgingsstaat. Ze zijn ook een landschap dat de herinnering levend houdt aan een periode waarin arme mensen moesten functioneren in een systeem waaruit zij nauwelijks konden ontkomen. Ondanks de goede bedoelingen stigmatiseerden de Koloniën hen en ontnamen ze hen vaak hun individuele vrijheid. Het is een verhaal dat lessen biedt voor de toekomst.

Organisatie nu en na 2018

Organisatie nu

Medio 2016 bestaat de organisatie uit een Stuurgroep, ondersteund door een Programmateam en een Programmabureau. Op dit moment zijn in de Stuurgroep de volgende partijen vertegenwoordigd: provincie Drenthe, provincie Fryslân, provincie Overijssel, gemeente Noordenveld, gemeente Westerveld, gemeente Weststellingwerf, gemeente Steenwijkerland, gemeente Ommen, gemeente Hardenberg, provincie Antwerpen/Kempens Landschap, Vlaams Gewest, Stad Hoogstraten, gemeente Merksplas, Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaamse Landmaatschappij. Rijksdienst Cultureel Erfgoed en Onroerend Erfgoed Vlaanderen zijn adviserend lid. De Stuurgroep wordt voorgezeten door een gedeputeerde van de provincie Drenthe.

Voorgestelde organisatie na 2018

Na de beoogde opname op de Werelderfgoedlijst wijzen Nederland en Vlaanderen beide een 'siteholder' ofwel coördinatiepunt aan. Het siteholderschap wordt in Nederland belegd bij de provincie Drenthe (namens de drie Nederlandse provincies Drenthe, Overijssel en Fryslân en de betrokken gemeenten) en in Vlaanderen bij de provincie Antwerpen, die dat delegeert aan de VZW Kempens Landschap. De provincie Drenthe zal in samenspraak met Kempens Landschap de algehele regie op zich nemen over de zaken die de beide lidstaten overstijgen. De lidstaten stellen een stuurgroep in, bestaande uit bestuurders van de betrokken provincies en gemeenten. Uitvoering van het beheer gebeurt zoveel mogelijk in de Koloniën, waarbij zij een mix van instrumenten inzetten en daarbij zoeken naar draagvlak bij en een actieve inzet van de stakeholders.

Per kolonie of cluster van koloniën (beheereenheid) wordt één koloniemanager aangewezen en een coördinatiemechanisme ingericht wanneer er meerdere koloniën zijn geclusterd in een beheereenheid. De wijze waarop hierin wordt voorzien kan per beheereenheid verschillen en is maatwerk.

Financiën

Voor de centrale activiteiten van het beoogd Werelderfgoed worden de jaarlijkse kosten vanaf 2018 geraamd op minimaal € 150.000,-. Deze kosten zullen door alle partijen in de Stuurgroep gezamenlijk worden gedekt. Dit is overigens een zeer sobere aanpak, die uitgaat van het verwerven van aanvullende incidentele (bv. Europese) middelen voor specifieke doelen. Er zal jaarlijks worden geëvalueerd en indien nodig en mogelijk worden bijgesteld. Decentraal zijn de kosten afhankelijk van de complexiteit van de kolonie, maar indicatief € 15.000,- per jaar.

Alle Partijen in de Stuurgroep zullen personele inzet leveren, en voor incidentele activiteiten zullen incidentele middelen worden gezocht.

BIJLAGEN:

1. Kaart per Kolonie

2. Toelichting grenzen en bufferzones

De grenzen van kernzones en bufferzones zijn opgesteld in een proces van ruim twee jaar, waarin de gemeenten de door de Stuurgroep vastgestelde begrenzing met stakeholders en belanghebbenden hebben doorgenomen.

De begrenzing van de Koloniën van Weldadigheid is – conform de richtlijnen van UNESCO – gemotiveerd vanuit de intrinsieke waarde van het erfgoed. Ze is gebaseerd op het door de Maatschappij van Weldadigheid aan het eind van de stichtingsfase (1825) ontgonnen gebied. Binnen de ontginningsgrens is de voorgestelde *kernzone* het gebied waarin de erfgoedwaarden goed beleefbaar en in samenhang aanwezig zijn. Het gaat dan om de basistypologie (vrij, onvrij) en de structuur van het landschap, en de representatieve bebouwing en beplanting.

De *bufferzone* is een verplichting voor Werelderfgoederen. Ze beschermt het zicht op de Kolonie en vanuit de Kolonie naar het omliggende gebied. Ze wordt in principe gevormd door de grens van het ontgonnen gebied van de Maatschappij van In het nominatiedossier wordt hiervan op enkele plekken – beredeneerd en overal volgens dezelfde systematiek – afgeweken:

Daar waar beboste zones het zicht op en vanuit de kolonie beschermen (Kolonie II deel Boschoord, Kolonies V en VII), of waar de kernzone zeer ruim is begrensd ten opzichte van de meest beleefbare erfgoedwaarden (Kolonie IV), is geen bufferzone toegevoegd. Daar waar het landschap zeer open van karakter is (Kolonies I, II, III en VI), is dat wel gedaan.

3. Taken siteholder

De taken van de siteholder (Provincie Drenthe en Kempens Landschap) zijn:

- In opdracht van de Stuurgroep zorgen voor de bescherming van de werelderfgoedsite als geheel en voor een langdurige adequate bescherming van de OUV.
- Opstellen en actualiseren van het managementplan.
- Zorg dragen voor de uitvoering van het managementplan conform de cyclus: plannen, implementeren en uitvoeren, monitoring, evalueren en bijsturen.
- Zorg dragen voor het nakomen van de periodieke (zesjarige) rapportageverplichtingen naar UNESCO.
- Zorg dragen voor de benodigde communicatie, afstemming, coördinatie en samenwerking tussen de Koloniën.
- Zorg dragen voor een tijdige betrokkenheid van de betrokken overheden en stakeholders op het niveau van de site als geheel.
- Zorg dragen voor het samen met alle betrokken partijen beschikbaar krijgen van voldoende middelen voor de uitvoering van de managementmaatregelen.
- Het tijdig voeren van overleg en komen tot afstemming met de stuurgroep en waar nodig de afzonderlijke leden van de stuurgroep om zo te komen tot de benodigde bestuurlijke borging van de door UNESCO vereiste harmonisatie (werken op basis van dezelfde ambitie, principes en uitgangspunten) in de uitvoering van het managementplan.
- Het bevorderen van visievorming ten behoeve van gezamenlijk opereren.
- De onderlinge kennisuitwisseling en aanwezigheid van expertise op het gebied van ruimtelijke kwaliteit stimuleren, zo dat ontwikkelingen plaatsvinden met als uitgangspunt de OUV en met inzet van kennis van het erfgoed en met ontwerpexpertise.
- Het bestuurlijk tijdig identificeren en reageren op bedreigingen en ontwikkelingen met een mogelijke impact op de OUV van het werelderfgoed.
- Het tijdig inschakelen van de stuurgroep en stuurgroep leden bij het behouden en verder versterken van het draagvlak en enthousiasme voor het werelderfgoed bij de stakeholders en in de samenleving (uitdragen Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid).
- Eerste aanspreekpunt zijn voor en het betrekken van nationale overheden voor kennis en advies bij de uitvoering van management.